

Невельська-Гордєєва Олена Петрівна, кандидат філософських наук,
доцент, доцент кафедри філософії, Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: neveelena@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4183-6379

Нечитайло Валерія Олександрівна, курсантка групи 05-20-02
Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України,
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна
e-mail: v.nechitaylo26@gmail.com

ФЕНОМЕН «FAKE NEWS» У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Статтю присвячено дослідженню основних моментів використання «fake news» для маніпуляцій масовою свідомістю з метою інформаційно-психологічного впливу. «Fake news» розглядається як прихований вплив. Інформаційне вторгнення, маніпуляції, застосування соціально-психологічного впливу є серйозною загрозою як головним засадам демократичного суспільства, так і особистій інформаційно-психологічній безпеці громадян. Аналіз різновидів «fake news» та шляхи їх подолання для забезпечення інформаційної безпеки держави є метою цього дослідження.

Ключові слова: маніпуляція, «fake news», маніпулювання, інформаційна безпека, маніпулятивна техніка, інформаційна війна, інформаційно-психологічний вплив.

Постановка проблеми. Маніпуляційні впливи на суспільство відіграють величезну роль у формуванні й розвитку держави, її подальшому існуванні. Однією з маніпулятивних технік є «fake news» – неправдива інформація, дезінформація в соціальних медіа. Мета цього маніпулятивного впливу – введення суспільства в оману для власних цілей. Через це інформаційна безпека держави потребує постійного контролю – задля забезпечення надійного захисту життєво важливих інтересів суспільства в усіх сферах життєдіяльності. Національна безпека має першочергову важливість, її систему прописано в національному законодавстві нашої країни [1]. З поширенням інтернету набуває важливого значення безпека в кібернетично-інформаційному просторі, тому на законодавчому рівні закріплено основи та принципи забезпечення кібербезпеки [2].

Наразі Україна переживає нелегкий період у забезпеченні національної безпеки, проходячи через купу загроз, пов'язаних із гібридною війною, де вміло використовуються прийоми дезінформації та поширюються фейкові новини з метою дестабілізації ситуації в країні. Інформаційне вторгнення, маніпуляції, застосування соціально-психологічного впливу є серйозною загрозою як головним засадам демократичного суспільства, так і особистій інформаційно-психологічній безпеці громадян, у тому числі – загрозою є застосування «fake news» з метою політичного впливу та здійснення політичних завдань. Аналіз різновидів «fake news» та шляхи їх подолання для забезпечення інформаційної безпеки держави є метою цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Результати аналізу наукових джерел і публікацій свідчать, що у зв'язку з популярністю «fake news» цей феномен вимагає ретельного та глибокого вивчення. Актуальність дослідження пов'язано з поширенням фейкових новин у засоби масової інформації (ЗМІ), що зумовлене зміною світогляду в суспільстві, у якому істина перестала бути цінністю [3]. Вивчення особливостей «fake news» як структурного елемента інформаційно-психологічної безпеки в умовах воєнних загроз та міжнародного тероризму є актуальним як з теоретичного погляду, так і з практичного.

У ході дослідження було проаналізовано приклади недостовірної інформації в ЗМІ. Аналітичні огляди та наукові дослідження сприяли різнобічному аналізу феномену.

Важливий внесок у сучасні дослідження фейкових новин як популярного явища в сучасному медіапросторі зробили спеціалісти різних галузей: філософи, психологи, соціологи, журналісти [3–10], які розглядають психологію сприйняття фейків, соціологію поширення таких повідомлень, а також псевдоконфлікти, помилкові атаки та інші модифікації фейків, що відволікають увагу громадськості від реальних проблем.

Формулювання цілей. Метою цієї публікації є висвітлення основних моментів використання «fake news» для маніпуляцій масовою свідомістю через інформаційно-психологічний вплив у засобах масової комунікації та шляхи подолання таких маніпуляцій. Фейкова інформація як явище виступає предметом дослідження.

Виклад основного матеріалу. Фейкові вкидання різноманітні, вони зустрічаються в газетних новинах, наукових публікаціях, медичних діагнозах, психологічних рекомендаціях, художній літературі, що є наслідком заперечення існування абсолютної істини.

Фейк – це спеціальна новина, подія чи журналістський матеріал, що містить неправдиву чи спотворену інформацію, що дискримінує певну людину або групу осіб в очах аудиторії [4]. Фейкова інформація поширюється з різною метою. Можна виділити: фейки, що сіють паніку серед людей; фейки, які роз-

палюють міжнаціональну (расову, релігійну тощо) ворожнечу; фейки, які поширюють хибні думки для того, щоб заплутати, відвернути від правди; фейки, які маніпулюють свідомістю; фейки, які рекламують когось або щось; фейки, які приносять прибуток ЗМІ, що його поширює; фейки, які спрямовано на те, щоб похитнути чиюсь репутацію [5].

За методом поширення фейки поділяються на мас-медійні фейки, що створені спеціально для ЗМІ, через які вони і поширюються, і мережеві чутки, коли поширюються чийсь вигадки через соціальні мережі [6].

За формою фейки поділяються на фотофейки, відеофейки та фейковий журналістський матеріал – фейкові статті у ЗМІ [7]. Фейки мають спрямованість або проти однієї людини, або проти групи осіб, або проти певного регіону чи області та навіть держави і нації. Спостерігається різноманітність цілей створення «fake news»: забезпечення популярності особи, групі осіб, організації, проєкту, твору або, навпаки, дискредитація особи, групи осіб, організації, проєкту, твору.

«Fake news» за своєю суттю є сферою мрій, фантазій, вигадки. Словник англійської мови «Collins» визначає «fake news» як «хибну, часто сенсаційну інформацію, що поширюється під виглядом повідомлень новин» [8]. Слово-сполучення «fake news» («фейкові новини») в останні роки стало популярним терміном у журналістських публікаціях, що дозволило словнику «Collins» визнати саме цей термін виразом-2017 [8]. Широка повільно фальшивих новин медіапростору демонструє той факт, що «fake news» викликають більшу зацікавленість та відгук в аудиторії, ніж реальні головні новини основних агентств новин [9].

Спочатку слово «фейк» в англійській мові вживалося як сленгове і використовувалося в кримінальному середовищі для опису виробництва чогось підробленого, фальшивого – грошей, документів, прикрас. Коли проявилась тенденція до появи великої кількості неправдивих повідомлень та новин у ЗМІ, термін «фейкові новини» перейшов із кримінального середовища до соціального та політичного дискурсу. Фахівці медіа пропонують класифікації фейків [наприклад, 7, с. 184–188], а буденність цього феномену призводить до появи терміна «паражурналістика фейкових новин» [10].

Соціологічні дослідження фіксують зростання частоти використання цього поняття: у 2017 р. порівняно з 2016 р. спостерігається зростання на 365 % [8]. У 2018 р. інтерес користувачів інтернету до терміна «фейк ньюс» зріс ще більше, ніж у попередньому році [11].

Сьогодні під фейком мають на увазі фальсифікацію, підробку, ситуацію, коли щось видається за інше: fake – це фальшивка, шахрайство, підробка. При використанні fake як дієслова, воно виступає як дія – шахраювати, обжурлювати, підробляти, фальсифікувати, прикидатися тощо [4]. Фейкові новини

можна визначити як інформаційний продукт, у складі якого частково або повністю відсутня правдива інформація [4].

Деякі журналісти розглядають термін «фейкові новини» як синонім поняття «газетна качка», проте якщо «газетні качки» як скандальна інформація поширювалися в жовтій пресі, то фейкові новини з'являються в сучасних респектабельних ЗМІ. Дехто з журналістів стверджує, що фейк не є синонімом «газетної качки», не є неправдивою новиною в повному сенсі, бо, як відомо, сучасний «фейк ньюз» не просто брехня, як раніше «газетні качки»; це – брехня, яка є правдою для певної субкультури, це інша реальність, у яку вірять [3].

Традиційно людство вірило в абсолютну істину, її існування. Наукову діяльність пов'язано з пошуком абсолютної істини. «В основі слова “університет” лежить концепція єдності істини, яка “одна багато в чому”», – стверджують Н. Гайслер та П. Боккіно, тобто абсолютна істина вивчалася різними науками [12, с. 31]. Вчені вважають, що є єдність (unity) в різноманітності (diversity), тобто university: «Таке ставлення до істини було засноване на абсолютах, однак у постмодерністський період подібний спосіб мислення непопулярний, і університет перетворився на плюра-верситет. Різноманітність перетворилася на плюралізм, і істина перестала бути єдиним гармонійним цілим, яке шукали та відкривали серед безлічі поглядів на світ. Тепер вважають, що віра в таку істину схожа на наукову єресь» [Там само].

Процес відходу від пошуку істини йшов поступово. М. А. Гусаковський стверджує, що це результат констеляції, поєднання нових структур та структур минулого [13, с. 57]. Обґрунтовано погляд, згідно з яким причина уникнення пошуку істини є односпрямованим об'єктивним процесом, в основі його – світоглядні зміни, які переважають у соціумі [14, р. 494]. Формальне «зникнення» істини приводить до поширення альтернативної реальності, що забезпечує існування «fake news» [15, р. 42]. Масштаби явища дозволяють деяким експертам казати про виникнення феномену «fake reality» як нової нормальності [16, с. 6].

В умовах сьогодення поняття «fake news» поширене за рахунок неспинного темпу розвитку інформаційних технологій та комунікацій. Водночас історія налічує багато прикладів застосування таких або схожих явищ.

Як зазначається у словнику Меріам-Вебстер (Merriam-Webster), поняття «fakenews» в англomовному інформаційному просторі з'явилося наприкінці ХІХ ст., з поширенням використання прикметника «fake / fakenews» – «підроблений / підроблені новини» замість «false / falsenews» – «неправдивий / неправдиві новини». Між цими словами існує різниця, яка дозволяє встановити між ними певні родо-видові відношення: false означає передусім «неправдивий» (nottrue), «некоректний» (incorrect), водночас fakeє не просто «неправдивий» (nottrue), але «такий, що імітує» (imitation), «підроблений»

(counterfeit), тобто характеризує явища та предмети, що копіюють, імітують ті, які реально існують. Саме такий зміст поняття визначає одну з основних рис фейкових новин – імітаційність [16].

Зокрема, у 30-х рр. ХХ ст., за свідченням експертів, поняттям «fake news» активно користувалися фактчекери, які викривали журналістські помилки у мейнстримних англomовних виданнях. З кінця 30-х та в 40-х рр. ХХ ст. словосполучення «fake news» використовували на позначення військової пропаганди, для опису бойових дій під час Другої світової війни. У 90-ті рр. ХХ ст. цим словосполученням почали позначати сатиру [Там само, с. 11]. У 2016 р. поняття «fake news» застосовується як термінове (зважаючи на обмежений час для коментування) та єдино можливе пояснення шокуючих новин стосовно результатів виборів у США. Таким чином, сенсом цього поняття вважали неправдиву інформацію, яку застосовували під час виборчих кампаній задля викривлення дійсності та повернення ситуації у вигідний для себе бік.

Наразі терміном «fake news» можна назвати все, що трактується як неправдиве, несправжнє. Існує два основних підходи до визначення неправдивої інформації: вузький підхід та широкий підхід. Вузький підхід застосовується лише в випадках, коли йдеться про новини: фейкові новини сприймаються як вигадані історії. Використання ширшого підходу до «fake news» пов'язано з тим, що цей термін можна поставити на одному рівні з такими поняттями, як «місінформація» (mis-information) – несвідомі помилки та подання неточних або перекручених фактів; малінформація (mal-information) – свідомо публікація приватної або чутливої інформації, що може зашкодити; «дезінформація» (dis-information) – неправдива інформація, сфальсифікований контент, неправдиві чи сфальшовані зв'язки між певними подіями, що поширюються з наміром зашкодити, поєднання місінформації та малінформації, свідоме фальшування фактів; «фальсифікація»; «маніпулювання». В умовах інформаційної війни широкий підхід до «fake news» адекватно відображує картину альтернативної реальності.

Фейки упродовжуються також у науковій сфері. Так, для привернення уваги до фейкових наукових досліджень група англійських учених поставила експеримент: протягом року науковці з цієї групи писали статті, у яких висвітлювали неіснуючі дослідження [17]. Джеймс Ліндсі, Хелен Плакроуз та Пітер Богоссян зізналися, що протягом року з серпня 2017 р. по серпень 2018 р. навмисно писали «абсолютно безглузді і навіть відверто абсурдні наукові статті в різних галузях соціальних наук, щоб довести: ідеологія в цій сфері давно взяла верх над здоровим глуздом» [Там само]. Автори використали вигадані імена, незважаючи на це фейкові статті успішно проходили рецензування в наукових журналах. Вражаючим є факт, що одну з найбільш абсурдних статей було відзначено спеціальною нагородою того наукового журналу, де вона була

опублікована. З 20 написаних псевдонаукових робіт щонайменше сім було від-рецензовано провідними вченими та прийнято до публікації. «Щонайменше сім» – тому що ще сім статей перебували на етапі розгляду та рецензування в той момент, коли вчені повідомили про проведений експеримент.

Наука ставить за мету встановити істину, наполягають автори, але в галузі соціальних досліджень істина вже давно мало кого цікавить, головне – це наукоподібність тексту статті [17]. Проте саме викривальну діяльність англійських учених ЗМІ називають неетичною – журналісти не проти самих фейків, але жорстко проти їхніх викриттів.

Фізик Алан Сокал став автором однієї з фальсифікацій ХХ ст., коли надрукував статтю «Порушуючи кордони: до питання про трансформативну герменевтику квантової гравітації», сатиричну, по суті безглузду, але первантажену як науковою термінологією, так і посиланнями на популярні пост-модерністські концепції. Хоча рецензенти і вважали статтю дебютантською, проте вона була оприлюднена в академічному журналі «Social Text» Університету Дьюка в 1996 р.

Коли Алан Сокал вирішив, що настав час розкрити містифікацію, йому довелося це робити на сторінках іншого журналу – «Lingua Franca», оскільки журнал «Social Text» відмовився друкувати спростування автора на надруковану статтю в своєму журналі [18]. По суті, А. Сокал створив імітацію наукових міркувань, зіграв у науку, здійснивши сатиричну пародію. Містифікація Алана Сокала в цій сфері завершилася написанням книги «Інтелектуальні хитрощі», виданою у співавторстві з Жаном Брікмоном. Подібні експерименти з псевдонауковими публікаціями проведено і в Україні, де один з авторитетних наукових університетських журналів, отримавши фейкову статтю, своєчасно розпізнав містифікацію автора цієї статті й включився в запропоновану гру: редакцією була зроблена верстка фейкового варіанта журналу з отриманою статтею, яку й було направлено автору [19]. Фейк спровокував альтернативну реальність: псевдостаттю було надруковано в псевдономері журналу.

Серед фейкової інформації можуть бути неіснуючі міста та країни на картах. Житель Великобританії виявив на сервісі «Google Maps» неіснуюче місто Арглтон у графстві Ланкашир на північному заході Англії, хоча реально на його місці – чисте поле [20].

«Фейкові новини» про відомих людей, популярних діячів культури та мистецтва нерідко зустрічаються в сучасному інформаційному просторі. Періодично з'являються в інтернет-новинах помилкові повідомлення про смерть або хворобу відомих співачок чи популярних акторів. З'являються в мережі інтернету фейкові сторінки, що публікують фейкові новини. Так, фейкова інтернет-сторінка «Guardian» повторювала візуальне оформлення сайту британської газети «Guardian», проте її адреса відрізнялася від url справжнього сайту газети однією літерою – латинську «i» в ньому було замінено на літеру «i» [17].

Явище «fake news» стало настільки поширеним, що уряди низки держав змушені вживати певних заходів. Законодавці намагаються протидіяти фейк-нюс та поширенню хибної інформації в ЗМІ: якщо суд вважає, що треба прибрати фейк, то – треба прибрати. Реакція журналістів ЗМІ – негативна: закони, спрямовані на боротьбу з «fake news», вони називають: «закон про наклеп», «закон про обмеження свободи слова», «закон про соцмережі», «закон про цензуру».

У Німеччині в жовтні 2017 р. набрав чинності закон про накладення штрафу на інтернет-видання за систематичне порушення правила несвоєчасного видалення фейкових новин або повідомлень, що розпалюють ненависть [21]. Для винесення рішення щодо спірних ситуацій Міністерством юстиції створений спеціальний орган. Реакція ЗМІ вкрай негативна: «...закон не допоможе вирішити проблему ненависті – уряд Німеччини таким чином просто намагається перекласти відповідальність за її вирішення на соціальні мережі» [Там само]. Журналісти інтернет-видань не зацікавлені бути відповідальними за оприлюднення «fake news» і тому різко критикують закон: висловлюється занепокоєння тим, що цей закон обмежить свободу слова, наполягають на тому, що він ніяк не допоможе в подоланні такої важливої соціальної проблеми.

Національна асамблея Франції в липні 2018 р. схвалила законопроект про боротьбу з «фейковими новинами». Уперше законодавці у Франції давали визначення «fake news». Опозиційно налаштовані політики критикували запропоновані владою варіанти, проте більшість у нижній палаті не прийняла запропоновані заперечення. Фейком ухвалили вважати будь-яке неточне чи хибне твердження та звинувачення незалежно від контексту [22].

Тепер французький суд приймає рішення: вважати те чи інше повідомлення фейком або достовірною інформацією. Реакція французьких ЗМІ аналогічна реакції німецьких ЗМІ, тобто вкрай негативна: на нас чекає диктатура суддів; нова правова норма гранично розмита; закон спрямований насамперед проти певних медіа [Там само].

Медіаресурси ставляться до законодавчих ініціатив обмежити поширення «фейк-нюс» вкрай негативно. Цей факт свідчить про істотну зміну світогляду в суспільстві, що є наслідком заперечення існування абсолютної істини. «Fake news» – це альтернативна реальність, у якій є зацікавленість [15].

Факт негативного ставлення самих ЗМІ до законодавчих ініціатив, спрямованих на боротьбу з фейковими новинами, свідчить як про суттєву зміну світогляду в суспільстві, що є наслідком заперечення існування абсолютної істини, так і специфічної сутності «фейк-нюс». Ця сутнісна природа «fake news» пов'язана не просто з брехнею, дезінформацією, маніпуляціями, боротьба з якими має певну мотивацію. Сутність фейкових новин визначається ігровою природою явища, що вивчається [23]. Саме ігровий зміст і дозволяє вірити у фейкову інформацію як таку, що реально існує в альтернативній реальності [15].

Громадська організація «Центр Медіареформи» – освітня платформа, заснована Могилянською школою журналістики з метою запровадження в Україні високих стандартів журналістської освіти, підвищення рівня медіаграмотності, інформування про небезпеки пропаганди та поширення неправдивої інформації (фейків) у ЗМІ. «Центром Медіареформи» 2 березня 2014 р. був запущений сайт для перевірки фактів «Stopfake.org». Команда сайту «Stopfake.org» займається пошуком фальшивих новин та їх спростуванням. Сайт «Stopfake.org» неодноразово своєю роботою розкривав неправдиву інформацію стосовно подій, які відбувалися в Україні, інформацію, яка формувала хибне уявлення про українців на міжнародному просторі [24]. Команда «StopFake» одна з перших започаткувала метод MAD (monitoring, archiving and debunking) – принцип перевірки фактів для боротьби з дезінформацією та підвищення стійкості до деструктивних медіавпливів.

Також велику роль у боротьбі з фейковою інформацією в Україні й підвищенні медіаграмотності населення відіграють міжнародні й українські громадські організації. Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів («IREX / Україна»), яка упроваджує з 2009 р. програму «Бібліоміст», у 2015 р. розпочала упровадження програми медіаграмотності для громадян за підтримки Міністерства закордонних справ і міжнародної торгівлі Канади (DFATD Canada) у партнерстві з Академією української преси та громадською організацією «Центр Медіареформи». Сутність цієї програми полягає у підвищенні спроможності громадян аналізувати новини та виявляти неправдиву інформацію. На цьому проєкті було підготовлено 428 тренерів з медіаграмотності громадян, які також за кілька місяців навчили 14 тис. 803 осіб відрізнити правдиву інформацію від пропаганди [25].

Інформація із соціальних мереж та інтернет-медіа не завжди є достовірною; вона характеризується певним ступенем вірогідності. Для того щоб переконатися в достовірності інформаційного повідомлення, необхідно застосовувати різноманітні підходи до аналізу текстів з метою виявлення маніпулятивної й недостовірної інформації [5].

Для того щоб запобігти поширенню фейкових новин у соціальних мережах, видання «The Huffington Post» склало перелік простих правил, як їх розпізнавати [Там само]:

1. Читати більше, ніж назву, бо не завжди назва відповідає тексту. Новина може не мати жодного відношення до назви.

2. Оцінити надійність джерела повідомлення. Необхідно перевіряти за допомогою пошукових систем надані тексти, тоді можна зрозуміти, чи є інформація, що поширюється, правдивою. Потрібно аналізувати новину та переглянути її ще в декількох джерелах.

3. Звертати увагу на дату та час публікації. Найчастіше зловмисники публікують старі новини та видають їх за нові.

4. З'ясувати, хто автор. Ознайомлення з попередніми публікаціями автора допоможе зрозуміти, наскільки адекватні його статті.

5. Ознайомитися з джерелами, на які посилається новина. Якщо в поданій новині немає жодних джерел, це дає підстави думати, що інформація є фейковою, бо, як правило, новини підкріплюються надійними джерелами.

6. Звертати увагу на сумнівні цитати і фотографії. Не ставтеся з довірою до приголомшливих назв та фотографій з місця подій.

7. Не варто поширювати новини лише тому, що згодні з точкою зору автора, бо ця інформація може бути фейковою, і в такий спосіб поширюється дезінформація.

Висновки. Неправдива інформація – «fake news» – існує в усіх сферах суспільства. Завдяки розвитку інформаційних технологій вони стали поширюватися ще швидше та охоплюють більшу аудиторію. Загроза пропаганди, дезінформації, бажання похитнути та викликати агресію приносять величезну кількість проблем у сучасному світі. Інформаційні війни є однією з таких проблем, з якими зіштовхнулися багато країн, у тому числі й Україна. Психологічні операції є надзвичайно інтерактивними та застосовуються з однією метою – знизити можливі ризики з боку населення та отримати його довіру. Тому першим кроком у бік запобігання дезінформації є медіаобізнаність, власна усвідомленість та глибокий аналіз новин, що поширюються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 01.12.2021).
2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 01.12.2021).
3. Невельская-Гордеева Е. П. «Фейковые новости» как мировоззрение. *Аудиовизуальные медиа в условиях трансформации социокультурной среды*: материалы междунар. науч.-практ. конф. (Минск, 5 апр. 2019 г.). Минск : БГУ, 2019. С. 123–128.
4. Ершов А. Что такое фейк ньюс (fake news)? URL: <https://thequestion.ru/questions/382245/chto-takoe-feik-nyus-fake-news> (дата звернення: 18.11.2021).
5. Пригорницька О. Фейкова інформація в соціальних медіа: виявлення, оцінка, протидія. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 48. С. 311–321.
6. Суходолов А. П. Феномен «Фейковых новостей» в современном медиапространстве. *Евразийское сотрудничество: гуманитарные аспекты*. 2017. № 1. С. 87–106.

7. Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ. *Теле- та радіожурналістика*. 2016. Вип. 15. С. 184–188.
8. Словарь Collins признал «фейковые новости» выражением года. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-41842687> (дата обращения: 18.11.2021).
9. Silverman C. This Analysis Shows How Viral Fake Election News Stories Outperformed Real News On Facebook. URL: <https://www.buzzfeednews.com/article/craigsilverman/viral-fake-election-news-outperformed-real-news-on-facebook> (дата звернення: 19.11.2021).
10. Саркисянц В. Р., Рябова М. В. Фейковые новости: коммуникативный и лингво-юридический аспекты. *Гуманитарные и социальные науки*. 2019. № 6. С. 209–220.
11. Фейки года: кто и как нас обманывал в 2018-м. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-46697557> (дата звернення: 1.12.2021).
12. Гайслер Н., Боккино П. Непокколебимые основания. Симферополь : ХНАЦ, 2003. 399 с.
13. Гусаковський М. А. Мультикультуральність і можливі стратегії ідентичності в сучасному освіті. *Філософія і соціальні науки*. 2007. № 1. С. 57–62.
14. Harmash L., Khalanska N., Nevelska-Hordieieva O., Sidak, L., Yuryeva Z A. Losev and Russian Symbolists. *Amazonia Investiga*. 2019. Vol. 8 № 24. P. 493–499.
15. Nevelska-Hordieieva O., Harmash L. Melikhova Y. Game Essence of Alternative Reality: Methodological, Philosophical and Culturological Aspects. *Agathos-an international review of the humanities and social sciences*. 2021. Vol. 12, № 2. P. 35–46.
16. Фейки як інструмент впливу на вибори : аналіт. доп. Київ, 2020. 209 с.
17. Воронин Н. Научный скандал года: ученые писали фейк-исследования, чтобы разоблачить лженауку. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-45751968> (дата звернення: 03.01.2021).
18. Барбизон Б. Постмодерніст, знай своє місце! *Как физик Алан Сокал стал автором главной рационал-фальсификации XX века*. URL: <https://knife.media/science-wars/> (дата звернення: 10.09.2020).
19. Кругляк М. Чи можуть українські та міжнародні журнали надрукувати статтю з нісенітницями? Результати експерименту. URL: http://false-science.ucoz.ua/news/nadrukovana_stattja_z_nisenitnicjami_rezultati_eksperimentu/2019-09-21-75 (дата звернення: 10.09.2020).
20. На Google Maps англичанин нашел несуществующий город. URL: <https://ukranews.com/news/13304-anglychanyn-nashel-na-google-maps-nesushhestvuyushhyy-gorod> (дата звернення: 03.12.2021).
21. В Германии соцсети будут штрафовать за фейки и агрессию. URL: <https://atn.ua/ukraine/v-germanii-socseti-budut-shtrafovat-za-fejki-i-agressiju-264615/> (дата звернення: 05.12.2021).
22. Fake news: young people and social media. URL: <https://www.francealumni.fr/fr/agenda/fake-news-young-people-and-social-media-4340> (дата звернення: 05.12.2021).

23. Невельская-Гордеева Е. П., Шестопап С. С. Особенности применения умозаключений по аналогии в судебной аргументации. *Территория новых возможностей*. 2016. № 2. С. 76–84.
24. Громадська організація «Центр Медіареформи». URL: <https://www.stopfake.org/uk/pro-nas/> (дата звернення: 05.12 2021).
25. У Києві підбили підсумки проекту «Програма медіа-грамотності для громадян». URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/u_kievi_pidbili_pidsumki_proektu_programa_mediagramotnosti_dlya_gromadyan (дата звернення: 05.12 2021).

REFERENCES

1. Pro natsionalnu bezpeku Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [in Ukrainian].
2. Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 5.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> [in Ukrainian].
3. Nevelskaya-Gordeyeva, E. (2019). «Feykovyye novosti» kak mirovozzreniye. *Audiovizual'nyye media v usloviyakh transformatsii sotsiokul'turnoy sredy: proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Minsk: BGU, 123–128 [in Russian].
4. Ershov, A. (2018). Chto takoe feyk nyus (fake news)? URL: <https://thequestion.ru/questions/382245/chto-takoe-feik-nyus-fake-news> [in Russian].
5. Pryhornytska, O. (2017). Feykova informatsiya v sotsialnykh media: vyavleniya, otsinka, protydiya. *Naukovi pratsi Natsionalnoyi biblioteky Ukrayiny im. V.I. Vernad's'koho – Scientific works of the National Library of Ukraine named after V.I. Vernadsky, issue 48*, 311–321 [in Ukrainian].
6. Sukhodolov, A. P. (2017). Fenomen «Feykovykh novostey» v sovremennom edyapros-transtve. *Evroazyatskoe sotrudnychestvo: humanyarnye aspekty – Eurasian Cooperation: Humanitarian Aspects, 1*, 87–106 [in Russian].
7. Mudra, I. (2016). Ponyattya „feyk” ta yoho vydy u ZMI. *Tele- ta radiozhurnalistyka – TV and radio journalism, issue 15*, 184–188 [in Ukrainian].
8. Slovar Collins pryznal «feykovyye novosty» vyrazhenyem hoda (2020). URL: <https://www.bbc.com/russian/news-41842687> [in Russian].
9. Silverman, C. (2017). This Analysis Shows How Viral Fake Election News Stories Outperformed Real News On Facebook. URL: <https://www.buzzfeednews.com/article/craigsilverman/viral-fake-election-news-outperformed-real-news-on-facebook> [in English].
10. Sarkysyants, V. R., Ryabova, M. V. (2019). Feykovyye novosty: kommunykatyvnyy y lynchvoyurydycheskyy aspekty. *Humanyarnye y sotsyalnye nauky – Humanities and social sciences, issue 6*, 209–220 [in Russian].

11. Feyky hoda: kto y kak nas obmanyval v 2018. (2019). URL: <https://www.bbc.com/russian/features-46697557> [in Russian].
12. Haysler N., Bokkyno P. (2003). Nepokolebymye osnovaniya. Symferopol: KHNATS. [in Russian].
13. Husakovskyy M. A. (2007). Multykulturalnost y vozmozhnye strategyy ydentychnosti v sovremennom obrazovanii. *Fylosofiya i sotsyalnye nauky – Philosophy and Social Sciences, issue 1, 57–62* [in Russian].
14. Harmash L., Khalanska N., Nevel'ska-Hordieieva O., Sidak, L., Yuryeva Z. A. (2019). Losev and Russian Symbolists. *Amazonia Investiga, 8, issue 24, 493–499* [in English].
15. Nevel'ska-Hordieieva O., Harmash L., Melikhova Y. (2021). Game Essence of Alternative Reality: Methodological, Philosophical and Culturological Aspects. *Agathos-an international review of the humanities and social sciences, 12, issue 2. 35–46* [in English].
16. Feyky yak instrument vplyvu na vybory: Analitychna dopovid (2019). Kyiv. [in Ukrainian].
17. Voronyn N. (2020). Nauchnyy skandal hoda: uchenye pysaly feyk-yssledovaniya, chtoby razoblachyt lzhenauku. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-45751968> [in Russian].
18. Barbyzon B. (2020). Postmodernyst, znay svoje mesto! Kak fyzyk Alan Sokal stal avtorom glavnoy ratsyonal-falsyfykatsyy XX veka. URL: <https://knife.media/science-wars/> [in Russian].
19. Kruhlyak M. (2019). Chy mozhut ukrayinski ta mizhnarodni zhurnaly nadrukuvaty statti z nisenitnytsyamy? Rezultaty eksperymentu. URL: http://false-science.ucoz.ua/news/nadrukovana_stattja_z_nisenitnicjami_rezultati_eksperymentu/2019-09-21-75 [in Ukrainian].
20. Na Google Maps anghlychanyn nashel nesushchestvuyushchyy horod (2009). URL: <https://ukranews.com/news/13304-anglychanyn-nashel-na-google-maps-nesushchestvuyushchyy-gorod> [in Russian].
21. V Hermanyi sotssety budut shtrafovat za feyky y ahressyyu (2017). URL: <https://atn.ua/ukraine/v-germanii-socseti-budut-shtrafovat-za-fejki-i-agressiju-264615/> [in Russian].
22. Fake news: young people and social media (2019). URL: <https://www.francealumni.fr/fr/agenda/fake-news-young-people-and-social-media-4340> [in English].
23. Nevel'skaya-Gordeyeva, Ye. P., Shestopal, S. S. (2016). Osobennosti primeneniya umozaklyucheniy po analogii v sudebnoy argumentatsii. *Territoriya novykh vozmozhnostey – Territory of new opportunities, issue 2, 76–84* [in Russian].
24. Hromadska orhanizatsiya «Tsentri Mediareformy» (2016). URL: <https://www.stopfake.org/uk/pro-nas/> [in Ukrainian].
25. U Kyievi pidbyly pidsumky proektu «Prohrama mediahramotnosti dlia hromadian» (2016). URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/u_kievi_pidbili_pidsumki_proektu_programa_mediagramotnosti_dlya_gromadyan [in Ukrainian].

Невельская-Гордеева Елена Петровна, кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры философии, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

Нечитайло Валерия Александровна, курсантка группы 05-20-02 Института подготовки юридических кадров для Службы безопасности Украины, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

ФЕНОМЕН «FAKE NEWS» В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Статья посвящена исследованию основных моментов использования «fake news» для манипуляций массовым сознанием с целью информационно-психологического воздействия. «Fake news» рассматривается как скрытое влияние. Информационное вторжение, манипуляции, применение социально-психологического воздействия представляют собой серьезную угрозу как главным принципам демократического общества, так и личной информационно-психологической безопасности граждан. Анализ разновидностей «fake news» и пути их преодоления для обеспечения информационной безопасности государства является целью этого исследования.

Ключевые слова: манипуляция, «fake news», манипулирование, информационная безопасность, манипулятивная техника, информационная война, информационно-психологическое влияние.

Nevelska-Hordieieva Olena Petrivna, PhD in Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philosophy, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Nechytailo Valeriia Olexandrivna, cadet group 05-20-02 Institute of Legal Personnel Training for the Security Service of Ukraine, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

FAKE NEWS PHENOMENON IN CONTEXT ENSURING INFORMATION SECURITY OF THE STATE

An article devoted to the study of the main points of using “fake news” for manipulations of the mass consciousness for the purpose of informational and psychological influence. “Fake news” is seen as a covert influence. Information intrusion, manipulation, and the use of socio-psychological influence are a serious threat to both the basic principles of a democratic society and the personal information and psychological security of citizens. The purpose of this study is to analyze the types of “fake news” and ways to overcome them to ensure information security of the state.

Keywords: manipulation, «fake news», manipulation, information security, manipulative equipment, information war, information and psychological impact.

